

Jan Balchan

**Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju
Dział Papiernictwa Współczesnego**

Rocznik Muzeum Papiernictwa
2009, t. III
ISSN 1897-7685

MUZEUM PAPIERNICTWA POD KIEROWNICTWEM WŁADYSŁAWA KAZIMIERCZAKA W LATACH 1969–1981

Władysław Kazimierczak w momencie powierzenia mu spraw związanych z organizacją Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju w styczniu 1969 r. miał 46 lat. Z wykształcenia był magistrem prawa i administracji. Zanim pojawił się w dusznickiej papierni, pełnił wiele odpowiedzialnych stanowisk w różnych zakładach papierniczych, nie posiadał jednak żadnego doświadczenia w zarządzaniu jednostką muzealną. Nie było to jednak przeszkodą dla Dyrekcji Bardeckich Zakładów Celulozowo-Papierniczych (BZCP), która uznała, że w 1969 r. w dusznickim Muzeum wysiłki koncentrować się będą przede wszystkim wokół prac remontowych. Dlatego też sprawy zabytkowej papierni w tym czasie powinna prowadzić osoba posiadająca niezbędne kwalifikacje i doświadczenie w zakresie finansowania i realizacji inwestycji¹. Kierownictwo bardeckich zakładów nie rozważało początkowo powierzenia Władysławowi Kazimierczakowi stanowiska kierownika Muzeum; miał on jedynie dokończyć wszystkie prace remontowe i adaptacyjne. Uznano, iż sprawę tę należy odłożyć na czas późniejszy, przy czym liczone na pomoc Muzeum Śląskiego w Katowicach, które wskazałoby odpowiedniego kandydata, będącego fachowcem w zakresie muzealnictwa².

Władysław Kazimierczak

Władysław Kazimierczak urodził się 2 maja 1923 r. w Puczniewie w pow. łódzkim. Szkołę powszechną ukończył w Łodzi i tam też rozpoczął naukę w szkole średniej, którą musiał przerwać ze względu na wybuch drugiej wojny światowej. W 1940 r. w związku z trudną sytuacją materialną podjął pracę jako ślusarz w Łódzkiej Fabryce Maszyn i Urządzeń Oldakowski i Niemał, którą w 1942 r. niemiecki

¹ Archiwum Zakładowe Muzeum Papiernictwa (AZMP), *Organizacja Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju 1961-1968* (3/7), s. 168 – pismo Bardeckich Zakładów Celulozowo-Papierniczych do Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego z 30 stycznia 1969 r.

² Tamże, s. 168.

okupant przeniósł wraz żoną do Pabianic-Dąbrowa. W zakładach tych Władysław Kazimierzczak pracował do 1945 r. W Pabianicach także ukończył po wojnie technikum ekonomiczne. W 1946 r. związał się z polską branżą papierniczą, rozpoczynając pracę w Łódzkich Zakładach Cewek Przędzalniczych w Fabryce Cewek nr 4 w Pabianicach, gdzie w latach 1949–1951 pełnił funkcję kierownika zakładu. Następnie w latach 1951–1952 odbył roczny kurs administracji w Poznaniu, który później uzupełnił studiami wyższymi na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego. Swą karierę zawodową kontynuował jako dyrektor handlowy Żywieckiej Fabryki Papieru, w której pracował do końca listopada 1952 r. Od grudnia 1952 r. do marca 1953 r. zatrudniony był w Niedomickiej Fabryce Celulozy jako dyrektor ekonomiczny. Podobne stanowisko, po przeniesieniu, piastował od kwietnia 1953 r. do sierpnia 1954 r. w Myszkowskich Zakładach Papierniczych. We wrześniu 1954 r. objął kierownictwo Pabianickich Zakładów Papierniczych, które sprawował do marca 1963 r. Od 1 kwietnia 1963 r. do 2 listopada 1967 r. pełnił funkcję dyrektora naczelnego Głuchołaskich Zakładów Papierniczych, skąd został odwołany przez władze Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego³ po kontroli przeprowadzonej przez Inspektorat Kontrolno-Rewizyjny w Opolu. Od listopada 1967 r. Władysław Kazimierzczak pozostawał do dyspozycji Zjednoczenia w Łodzi, będąc formalnie zatrudniony w Głuchołaskich Zakładach Papierniczych. Taki stan rzeczy trwał do końca lutego 1968 r.⁴ Z początkiem marca tego roku skierowano go do Bardeckich Zakładów Celulozowo-Papierniczych jako starszego inspektora ds. technicznych, gdzie zetknął się z problemami związanymi z organizacją Muzeum Papiernictwa w zabytkowym młynie papierniczym w Dusznikach-Zdroju.

Bardeckie zakłady przejęły papiernię w marcu 1966 r.⁵ Po dwóch latach przygotowań, 26 lipca 1968 r., otwarto Muzeum. Niestety, kilka miesięcy później zmarł jego pierwszy kierownik – Michał Kowalski⁶. Rada Muzealna, która po raz pierwszy zebrała się 23 stycznia 1969 r., na wniosek dyrektora BZCP powierzyła Władysławowi Kazimierzczakowi funkcję pełnomocnika do spraw Muzeum⁷. Rada ustaliła, że powinien on przede wszystkim doprowadzić do ponownego otwarcia Muzeum, które od listopada 1968 r. było nieczynne z powodu braku instalacji centralnego ogrzewania i prowadzonych w budynku prac remontowych. Zaleciła także, aby dusznicka placówka nawiązała współpracę z Muzeum Ślą-

³ AZMP, *akta osobowe Władysława Kazimierzczaka (1/56)*, s. 6, pismo Zjednoczenia Celulozowo-Papierniczego do Władysława Kazimierzczaka z dnia 6 marca 1968 r. W piśmie tym nie podano rzeczywistych powodów odwołania, mowa jest tylko o stwierdzonym „Nienależnym i sprzecznym z przepisami wykonywaniu swych obowiązków”.

⁴ Tamże, s. 2.

⁵ AZMP, *Organizacja Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju 1961-1968*, s. 63 – protokół przekazania papierni.

⁶ AZMP, *akta osobowe Michała Kowalskiego (1/67)*, s. 2.

⁷ AZMP, *Posiedzenia – Rada Muzealna 1969–1970 (3/1)*, s. 1–3 – protokół z posiedzenia Rady 1969.

skim w Katowicach w celu przeszkolenia wybranych pracowników w zakresie zarządzania instytucją muzealną, katalogowania i inwentaryzowania zbiorów. W ten sposób nabyte doświadczenie zalecano wykorzystać w Dusznikach przy uporządkowaniu dokumentacji muzealiów i księgozbioru⁸. Rada Muzealna zobowiązała również Władysława Kazimierczaka do sprawnego zakończenia remontu i uruchomienia produkcji papieru, co wymagało doprowadzenia wody do budynku papierni, wybudowania nowego transformatora i kotłowni w celu zabezpieczenia odpowiedniej ilości energii elektrycznej i ciepła oraz opracowania dokumentacji dotyczącej systemu odprowadzania ścieków. Brakowało także odpowiedniej dokumentacji związanej z ochroną przeciwpożarową obiektu. Teren wokół papierni nie był uporządkowany i ogrodzony. Pojawiły się problemy ze znalezieniem wykonawcy tych prac. Trudności pogłębiał jeszcze brak pełnego pokrycia finansowego wszystkich wydatków, na co zwracano uwagę podczas posiedzeń Rady Muzealnej w styczniu 1969 i w lutym 1970 r. W związku z tym dodatkowych funduszy szukano w Zjednoczeniu Przemysłu Celulozowo-Papierniczego, w Ministerstwie Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego oraz w Ministerstwie Kultury i Sztuki⁹.

Władysław Kazimierczak po objęciu stanowiska pełnomocnika do spraw Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju dał się poznać jako sprawny organizator i zarządca. W połowie 1969 r. do prac remontowo-budowlanych przystąpiły w papierni trzy ekipy. Zakłady Remontowo-Montażowe w Krapkowicach zajęły się montażem urządzeń w czepalni i przygotowaniem produkcji papieru, Przedsiębiorstwo Instalacji Przemysłowej „Install” z Opola – budową kotłowni i instalacją centralnego ogrzewania. Pozostałe prace wykonała brygada Oddziału Wykonawstwa Inwestycyjnego (OWI) z Barda¹⁰. Większość tych inwestycji udało się zrealizować do końca 1970 r.¹¹.

Postęp prac umożliwił ponowne otwarcie Muzeum dla zwiedzających, co nastąpiło 9 sierpnia 1970 r. Ekspozycję z 1968 r. poddano zmianom według scenariuszy opracowanych przez doc. dr Jadwigę Siniarską-Czaplicką z Instytutu Celulozowo-Papierniczego w Łodzi, mgr Tamarę Bryjową i inż. Józefa Zalewskiego z Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Aranżację plastyczną wystawy przygotował artysta plastyk prof. Zygmunt Acedański¹².

⁸ Tamże, s. 2.

⁹ Tamże, s. 5 – informacja kierownictwa Muzeum z realizacji programu inwestycyjnego i wykonania uchwał Rady Muzealnej z dnia 23 stycznia 1969 r.

¹⁰ AZMP, *Organizacja Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju 1961–1968*, plan rzeczowo-finansowy robót remontowo-inwestycyjnych na lata 1970–1972.

¹¹ AZMP, *Posiedzenia – Rada Muzealna 1969–1970*, s. 20–29 – informacja kierownictwa Muzeum z realizacji programu remontowo-inwestycyjnego i wykonania zaleceń Rady Muzealnej z dnia 13 lutego 1970 r.

¹² AZMP, *Wystawy stałe w Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju, scenariusz i korespondencja w sprawie rozbudowy wystawy „Historia papiernictwa” (6/4)*.

W 1970 r. w czerpalni zamontowano wszystkie niezbędne urządzenia do produkcji papieru. Z Warszawy przyjechał Teodor Chojnowski, znawca techniki ręcznego wyrobu papieru, i na przełomie 1970 i 1971 r. zaczął się rozruch produkcji oraz szkolenie pierwszych duszniczych czerpalników¹³. Czerpanie papieru na sprzedaż

Wystawa przetwórstwa papierniczego

rozpoczęto w maju 1971 r. Czerpane były arkusze w formacie A4, A3 oraz w nietypowym formacie 40/52 na dyplomy. W maju wyprodukowano 101 kg papieru, w czerwcu już 312 kg¹⁴. Pierwszymi odbiorcami duszniczego papieru były archiwa państwowe, inne muzea, Filharmonia Wrocławska, Wojewódzka Rada Narodowa we Wrocławiu, wojsko oraz Związek Artystów Plastyków. W 1972 r. ukazało się pierwsze wydawnictwo w formie książkowej na duszniczym papierze czerpanym – program festiwalu Wratislavia Cantans¹⁵. Pokaz czerpania papieru kończący zwiedzanie muzeum stał się magnesem, który w szybkim tempie zaczął przyciągać do Dusznik rzesze turystów. Świadczy o tym zwiększenie się liczby zwiedzających Muzeum Papiernictwa; w 1970 r. papiernię odwiedziło prawie 16 tysięcy osób, w drugiej połowie lat siedemdziesiątych już powyżej 70 tysięcy¹⁶. Z roku na rok wzrastał także popyt na duszniczy papier czerpany, który można było nabyć bezpośrednio u producenta z pominięciem centralnego rozdzielnictwa papieru.

Sprawne przeprowadzenie prac remontowo-budowlanych, otwarcie Muzeum i uruchomienie produkcji papieru – wszystko to zadecydowało o przyznaniu Władysławowi Kazimierzczakowi funkcji kierownika Muzeum Papiernictwa w 1971 r. W zarządzaniu papiernią nowemu kierownikowi pomagali współpracownicy, zwłaszcza Anna i Jerzy Ruchniewiczowie. Jerzy Ruchniewicz pełnił funkcję zastępcy kierownika, brał czynny udział w rozruchu czerpalni, po czym powierzono mu nadzór nad ręcznym wyrobem papieru. On także doprowadził do otwarcia muzealnej drukarni,

¹³ AZMP, *Posiedzenia – Rada Muzealna 1969–1970*, s. 24 – informacja kierownictwa Muzeum z realizacji programu remontowo-inwestycyjnego i wykonania zaleceń Rady Muzealnej z dnia 13 lutego 1970 r.

¹⁴ Tamże, s. 26.

¹⁵ Tamże, s. 46.

¹⁶ AZMP, *Sprawozdania statystyczne z działalności Muzeum Papiernictwa dla GUS (14/2)*, s. 1–10.

w której pracował na stanowisku zecera¹⁷. Anna Ruchniewicz natomiast sprawowała merytoryczną opiekę nad biblioteką i ekspozycją stałą oraz odpowiedzialna była za ewidencję i konserwację duszniczkich muzealiów¹⁸.

W kolejnych latach uwaga nowego kierownictwa Muzeum skupiła się na uporządkowaniu terenu wokół papierni, rozbudowie ekspozycji stałej oraz zakończeniu porządkowania zbiorów bibliotecznych.

W trakcie prac związanych z organizacją biblioteki w dwóch pomieszczeniach na pierwszej kondygnacji strychowej budynku papierni odkryto malowidła ściennie. Powiatowy Konserwator Zabytków zalecił wówczas wykonanie odkrywek na wszystkich ścianach i stropach obu pomieszczeń w celu zbadania charakteru malowideł oraz stanu ich zachowania. W ten sposób odkryta została polichromia pochodząca z XVII i XVIII w. Inwentaryzację malowideł oraz ich wstępne zabezpieczenie przeprowadziła w latach 1970–1974 Pracownia Konserwacji Zabytków we Wrocławiu¹⁹.

W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych ogrodzono teren wokół papierni, zagospodarowano skarpę od ul. Sprzymierzonych i wybudowano zejście-pochylnię na dziedziniec muzeum, co pomogło rozładować w sezonie turystycznym tłok oczekujących na wejście do papierni²⁰. W 1974 r. uruchomiono w muzeum drukarnię typograficzną, która wyspecjalizowała się w drukach na papierach ręcznie czerpanych²¹. Zatrudniona w niej została m.in. żona kierownika Muzeum – pani Zofia Kazimierczak. Drukarnia funkcjonowała do 1998 r. W latach 1974–1976 na dziedzińcu Muzeum wybudowano wiatę – pawilon dla ciężkich eksponatów. W 1976 r. rozbudowano ekspozycję stałą. Na pierwszym piętrze, w części drewnianej papierni, otwarto nową wystawę pt. „Osiągnięcia przemysłu papierniczego w XXX-leciu PRL”²². Jej scenariusz przygotował Zdzisław Godlewski. Wystawa ta symbolicznie obrazowała zmiany, jakie zaszły w polskiej branży papierniczej. W 1972 r. połączono Zjednoczenie Przemysłu Celulozowo-Papierniczego oraz Zjednoczenie Przemysłu Przetworów Papierowych i Materiałów Biurowych, tworząc Zjednoczenie Przemysłu Papierniczego. Stąd

Dziedziniec muzealny z zejściem oraz fragment wiaty na ciężkie eksponaty (z prawej)

¹⁷ AZMP, *Akta osobowe Jerzego Ruchniewicza (1/112)*, s. 3.

¹⁸ AZMP, *Akta osobowe Anny Ruchniewicz (1/111)*, s. 3.

¹⁹ AZMP, *Dokumentacja konserwatorska polichromii 1969–2000 (20/45)*, s. 1–55.

²⁰ Dział Naukowo-Oświatowy Muzeum Papiernictwa, *Kronika Muzeum Papiernictwa*, s. 13.

²¹ Tamże, s. 13.

²² Tamże, s. 13.

w dusznickim Muzeum zaprezentowano ekspozycję składającą się głównie z różnorodnych wyrobów papierowych codziennego użytku oraz materiałów biurowych, które rzadko wówczas można było spotkać w sklepach. Otwarcie nowej ekspozycji można uznać za finał pierwszego etapu prac związanych z uruchomieniem Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju.

W wyniku starań podejmowanych przez Michała Kowalskiego i kontynuowanych przez Władysława Kazimierczaka oraz zespół ich współpracowników udało się uchronić przed zupełną dewastacją pochodzący z 1605 r. dusznicki młyn, stanowiący unikatowy zabytek barokowej architektury użytkowej, który w lipcu 1968 r. udostępniono zwiedzającym. W następnych latach Muzeum stało się jednym z ważniejszych w Polsce miejsc upowszechniania wiedzy o dziejach papieru i technologii papierniczej.

Kolejnym krokiem, jaki należało podjąć, była realizacja zapisów znajdujących się w statucie Muzeum i powołanie do życia odpowiednich działów merytorycznych: Historii Papiernictwa, Papiernictwa Współczesnego, Pracowni Konserwatorskiej oraz Biblioteki Naukowej, w których zatrudnione zostałyby osoby o odpowiednich kwalifikacjach. Nie ulega wątpliwości, że umożliwiłoby to rozwinięcie działalności wystawienniczej, naukowo-badawczej czy edukacyjnej. Niestety, tak się wówczas nie stało. Następne lata przyniosły zastój i stagnację. W grudniu 1981 r. Muzeum zostało zamknięte na czas stanu wojennego²³. Z początkiem stycznia 1982 r. po 42 latach pracy Władysław Kazimierczak przeszedł na emeryturę. Po kilku latach przeprowadził się z Dusznik ponownie do Głuchołazów²⁴. Jego następcą został Zbigniew Strzygocki, który kierował Muzeum do lutego 1984 r., kiedy nowym kierownikiem została Bożena Makowska²⁵.

Władysław Kazimierczak zmarł 5 czerwca 2006 r. i został pochowany na cmentarzu w Głuchołazach.

THE MUSEUM OF PAPERMAKING UNDER WŁADYSŁAW KAZIMIERCZAK'S MANAGEMENT IN 1969–1981

Summary

The article presents the history of the Museum of Papermaking under the management of Władysław Kazimierczak in the 70s of the 20th century. The author presented Mr Kaimierczak's professional career till the moment when *Bardeckie Zakłady Celulozowo-Papiernicze* following the motion by the Museum Council

²³ Tamże, s. 22.

²⁴ AZMP, *Akta osobowe Władysława Kazimierczaka*, s. 4.

²⁵ Dział Naukowo-Oświatowy Muzeum Papiernictwa, *Kronika Muzeum Papiernictwa*, s. 22.

entrusted Mr Kazimierczak with the bulk of the reconstruction matters including the position of the manager of the Museum in Duszniki. The most significant Museum events are presented in the article: reopening of the paper mill in August 1970 to visitors, extending the permanent exhibition with displays on paper processing in 1976 and Władysław Kazimierczak's greatest organizational success which was launching hand paper production at the beginning of 1971.

*Translation
Aneta Ożga*

**DAS PAPIERMUSEUM
UNTER DER LEITUNG VON WŁADYSŁAW KAZIMIERCZAK
IN DEN JAHREN 1969–1981**

Kurzfassung

Das Artikel schildert die Geschichte des Papiermuseums unter der Leitung von Władysław Kazimierczak in den 70er Jahren des vergangenen Jahrhunderts. Der Autor präsentierte den beruflichen Werdegang von Władysław Kazimierczak vom Zeitpunkt der Übergabe durch den Papier- und Zellulosenbetrieb in Bardo auf Antrag des Musealrates, die Gesamtheit der mit der Überholung der Papierfabrik zusammenhängenden Angelegenheiten, einschließlich der Übernahme der Stelle des Museumleiters in Duszniki. Genannt wurden die wichtigsten Ereignisse aus der Geschichte des Museums: Wiedereröffnung für Besucher im August 1970, Erweitern der Festausstellung um das Thema der industriellen Papierverarbeitung im Jahre 1976 sowie der größte organisatorisch Erfolg von Władysław Kazimierczak – die Aufnahme der manuellen Papierherstellung am Anfang 1971.

*Übersetzt von
Janusz Mrówka*